

PROLETAREC

Slovensko Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

REV.—NO. 840.

CHICAGO, ILL., 18. OKTOBRA (October 18th), 1923.

LETO—VOL. XVIII.

Upravništvo (Office) 3639 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone Rockwell 2364.

“Ekstremiziranje” ekstremov v ameriškem delavskem gibanju.

V začetku meseca septembra se je vršila v Decaturju konvencija Illinoiske delavske federacije; navzočih je bilo 700 delegatov, 200 več kakor navadno prejšnja leta.

Prva dva tedna v oktobru se je vršila v Portlandu konvencija Ameriške delavske federacije. Repräsentacija na slednji je bila manjša kakor prošlo leto, ker je A. D. F. nazadovala za kakih milijon članov od svojega zadnjega zbora.

Oba ta zbora sta si podobna v tem, da sta zavrgla z ogromno večino resolucije za priznanje Rusije; za amalgamacijo unij; za samostojno politično akcijo, to je, za ustanovitev delavske stranke pod okriljem Ameriške delavske federacije. Zmaga ekstrema na desnici je bila popolna.

Illinoiska delavska federacija se je na prejšnjih dveh zborih izrekla za priznanje sovjetske Rusije. Na zadnjem je resolucijo za priznanje sedanjega ruskega režima zavrgla s 350 proti 80 glasovom. Pred par leti se je izrekla za ustanovitev delavske stranke in podpirala farmarsko-delavsko stranko. Na zadnjem zboru je resolucijo za ustanovitev take stranke zavrgla s 456 proti 65 glasovom.

Illinoiska delavska federacija je bila do zadnjega zbora naklonjena gibanju za amalgamacijo unij po industrijah. Zadnji zbor je tozavečno resolucijo zavrgel s 313 proti 30 glasovom.

Na konvenciji v Decaturju je bil navzoč tudi Foster. Zagovarjal je vse tu omenjene resolucije in ker jih je zagovarjal on, so bile poražene. Konservativci in progresivni centrum, zapopaden v Fitzpatrickovi in Nockelsovi struji, sta nastopala skupno proti mali Fosterjevi skupini. Toda konvencija je porazila tudi tiste resolucije v pogledu priznanja Rusije in samostojne delavske politične akcije, ki jih je predlagala progresivna struja, in to radi tega, ker jih zagovarjajo “rušilci delavskega gibanja kot je Foster in drugi komunisti”. Tako so argumentirali konservativni unijski voditelji in delegatje. Repräsentirali so večino, kar potrjuje rezultat glasovanja, pa nam bilo to ljubo ali neljubo. In gotovo nam ni ljubo.

Na portlandski konvenciji so bili Gompers, Wool in drugi konservativni voditelji absolutno

gospodarji situacije. Porazili so vse resolucije, za katere se navdušujejo — odkritosrčno ali neodkritosrčno — takozvani komunisti.

Na konvenciji v Portlandu je sedel delegat W. F. Dunne iz Butte, Montana, ki je sedaj eden komunističnih voditeljev. Svoječasno je bil političar v demokratski stranki. Gompers ga je pustil na konvenciji teden dni. Potem so predložili zboru proti Dunnu obtežilen material in ga izključili. Za izključitev je bilo oddanih 27,838 glasov, proti je glasovalo samo osem delegatov, ki so repräsentirali 130 glasov.

Portlandska konvencija je obsodila zvezo delavskih časnikov, znana kot Federated Press, češ, da je to navadna komunistična agencija za razbijanje unijskega gibanja. Izrekla se je proti priznanju ruskega režima, proti ustanovitvi delavske politične stranke pod okriljem A. D. F., proti amalgamaciji unij, za še večjo omejitev naseljevanja, za neizprosen boj proti komunistom, katere je konvencija obdolžila, da so navadni kapitalistični agentje ali pa blazni fanatiki, katerih edini namen je razbiti A. D. F. in strmoglaviti ameriško vlado in ameriške institucije.

Kje so vzroki tako veliki zmagi konservativnega krila?

Resolucijo za priznanje sovjetske Rusije niso zagovarjali komunisti, ker jih ni bilo na konvenciji A. D. F., ampak ljudje, kot so Johnson, predsednik unije mašinistov, Healy, predsednik unije kurjačev, Maks S. Hayes iz Clevelanda, E. S. Mott, zastopnik unije železniških telegrafistov in Christian Madsen, zastopnik unije pleskarjev. Vsi ti so nasprotniki komunističnih taktik. Enakt zastopniki so zagovarjali resolucijo za ustanovitev splošne delavske stranke. Ampak Gompers in Wool ter drugi vodilni pristaši Gompersove mašine so argumentirali, da so to reči, za katere propagirajo komunisti, radi tega so za večino delegacije nesprijemljive. Za resolucijo v prilog ustanovitve delavske stranke potom A. D. F. je bilo oddanih 1,895 glasov, proti pa 25,066; 1,618 glasov se je vzdržalo glasovanja.

William H. Johnson, predsednik mednarodne unije mašinistov, je dejal v svojem govoru, da ga komunisti nič manj ne napadajo kakor

Gompersa; ko je hotel iti v Rusijo, mu je sovjetska vlada zabranila vstop na rusko ozemlje. "Kljub temu toplo priporočam tej konvenciji," je dejal Johnson, "da se izreče za priznanje sovjetske Rusije." Nadaljeval je: "Niso nas pustili v Rusijo, vendar pa smo čuli toliko poročil iz Rusije, ki so me prepričala, da je vredna naših simpatij in naše pomoči pri njenih prizadevanjih za rekonstrukcijo . . . Rusi skušajo po svojih metodah odločevati o svoji usodi in vodijo razvoj države po svoje. Foster, Ruthenberg in njima enaki so napravili delavskemu gibanju mnogo škode. Ampak oni niso Rusi . . . Priznali smo carski režim, ki je bil tisočkrat slabši kakor sovjetski. Naši diplomatični zastopniki v Rusiji so jedli in pili pri isti mizi kakor carjevi diplomatje. V Italiji smo priznali diktaturo enega človeka. Zakaj bi se branili priznati ruski režim, ako smo priznali toliko drugih, o katerih se ne more reči, da so bili boljši?"

Gompers je v odgovoru vprašal, kaj bi se dogodilo v Rusiji človeku, ki bi blatil sovjetske državnike in politike tako kakor blatijo ameriški komunisti predstavnike Ameriške delavske federacije? Izvajal je, da v Rusiji ni demokracije, da vlada v nji absolutna volja vodilnih oseb in da mase nimajo druge naloge kakor ubogati in delati. Opozicionalno delovanje v njihovih organizacijah, kakor ga vrše tukaj komunisti, je v Rusiji zadušeno z brutalno silo.

Konvencija mu je ploskala in zavrgla resolucijo.

Čikaška "Tribuna" je prinesla obširno poročilo o izključitvi W. F. Dunna. Priobčila je njegov govor, ki ga je zaključil z besedami: "Good-by, gospod predsednik in delegatje! Na svidenje na barikadah!" Ta govor so ponatisnili radikalni listi in ga radikalno komentirali. In to je, kar je glavno glasilo ameriškega kapitalizma hotelo. "The Worker", glasilo komunistov, je ignoriral ta Dunnov vzklik, ker je bil nesmiseln, izrečen dramatično, toda je brez pomena. Ima pa pomen kot orožje konservativnih elementov v boju proti gibanju zavednega delavstva.

Komunistov je v Ameriki malo. Toda kolikor jih je, so "militanti". S svojimi nastopi delajo veliko šuma, veliko nepotrebnega, delavskemu gibanju škodljivega šuma. S svojimi nesmiselnimi grožnjami vlivajo konservativcem olje na ogenj. S svojimi napadi na vse kar ni z njimi igrajo v roke reakciji in nazadnjaštvu. S konvencijo 3. julija v Chicagi so akciji za združenje ameriškega delavstva na političnem polju silno škodovali. S svojimi okupacijskimi taktikami so izgubili še tisto malo zaupanja, kar so ga imeli v nekaterih unijah in v delavskem gibanju sploh.

Zgodovina zadnjih dveh let v ameriškem delavskem gibanju dokazuje, da se ekstrema na desni in levi dotikata, da so rezultati obeh enaki, da sta oba destruktivna, da oba ovirata napredek, četudi delujeta vsaki v nasprotni smeri.

Delavsko gibanje po svetu je v stadiju prečiščevanja. Kar je destruktivnega, odpada, kar je skrajno oportunističnega, se bo samo ubilo. Ustvarjajoče konstruktivne sile bodo ostale. Jedro konstruktivnih sil v ameriškem delavskem gibanju predstavlja socialistična stranka.

Lahko je rohniti Gompersu in njegovim pristašem proti Rusiji, proti radikalnemu delavskemu gibanju in proti napredku. Čisto lahko je ekstremistom psovati vse kar ne soglaša z njimi, ni pa lahko graditi organizacijo in učiti mase. "Na svidenje na barikadah!" se glasi zelo revolucionarno, ampak pridobiti par sto tisoč ameriških delavcev v organizacijo in jih socialistično izobraziti je stotisočkrat bolj radikalno. Nekateri iščejo naslade v radikalizmu fraze. Naš radikalizem je zapopaden v konstruktivnem delu, in ta je edini, ki vodi k zmagi proletarijata.

Dvigajmo našo zgradbo — socialistično stranko!

Eugene V. Debs.

Mnogo se je govorilo in se še govori in piše o "rdečih" in "žoltih" v socialistični stranki. Meni je izmed obojih precej poznanih in kolikor sem jaz v stanju razločevati, so si vsi skoro enaki. Faktična razlika med njimi, ako bi bila ogenj, bi bila komaj tolikšna, da bi si človek ob njemu prižgal cigareto.

Mi vsi smo socialisti. Mi vsi smo za eno in isto stvar. Ali bomo vedno razdeljeni na sovražne si frakcije in zmerom trošili velik del našega časa in energije za napadanje drug drugega, kazali drug drugemu zijala in se nazivali "rdečkarji" in "žoltimi"? Ali naj ne bo med nami nikdar konca preziranju in zasmehovanju drug drugega?

Velika količina najboljših energije se spreminja v slabo kri radi brezpomembnih stvari v diskuziji, ki nima s faktičnimi razmerami delavstva ničesar opraviti. O orožjih in taktiki delavstva v vsakdanjih bojih na industrialnem polju se bo odločevalo od časa do časa kakor bo zahteval razvoj sam.

Socialistična stranka je politična stranka in kot take ni njena naloga določevati in ukazovati delavstvu, kakšnega orožja naj se poslužuje in kakšno taktiko naj rabi v svojem boju na ekonomskem polju.

V brezploдни diskuziji o sindikalizmu, direktni akciji, sabotaži itd., se je potrošilo toliko energije, da bi se z njo članstvo socialistične stranke lahko podvojilo in moč njenega časopisa počvetorila.

Dajmo sedaj rajše strniti naše energije na grajenje stranke, da jo napravimo močno in sposobno za delo, ki ga ima pred seboj.

Ako mislimo zrušiti moč kapitalizma, moramo razvijati in utrjevati našo lastno moč, in to moramo doseči le potom razredno zavednega edinstva in harmonične kooperacije naših sil.

Tudi socialistična stranka ima nedvomno svoje slabosti, ki pa jih ne bomo odpravili, ako homo trošili večino svojega časa pred pragi drugega in brskali, kje bi našli še kaj smeti. To nas odteguje od izvrševanja dolžnosti v stranki in mesto da bi se situacija izboljšavala, se še poslabšuje.

Mi smo korakali s socialistično stranko prošlih dvaindvajset let in neglede kaj se ji predbada in očita, je danes najvitalnejša sila v razrednem boju v Zedinjenih državah.

Kar danes rabimo pred vsem drugim, je dobo zedinjene in energične akcije za grajenje strankine strukture. Vse preveč naših lokalnih postojank je nedelavnih radi pomanjkanja pomoči, ki bi jo lojalni člani morali dati. Večina naših listov se nahaja v enakih razmerah radi tega vzroka.

Mi vsi smo potrebni za sestavljanje stranke, in toliko časa, dokler bomo edini v fundamentalnih načelih in glede končnega cilja, lahko brez nevarnosti dopustimo drug drugemu toliko tolerantnosti, da se bo diskuzija o raznih mišljenjih vodila brez škode za napredek stranke.

Ne smemo pozabiti, da je socialistična stranka politična stranka, in v nji je dovolj prostora za vse, ki priznajo njena načela in se ravna lojalno po njih, toda v nji ni prostora za tiste, ki se odprto rogajo politični akciji, in za tiste, ki jo navidezno zagovarjajo, da tako zakrinkajo svoje izdajstvo in razdiralno delo v notranjosti stranke.

Socialistična stranka, ako hoče izvesti svojo misijo, mora biti vedno revolucionarna stranka delavskega razreda, strogo nekompromisna v kolikor se tiče njenih principov, resnična boriteljica za delavske interese v vsaki fazi boja, čista in otvorena v vseh svojih metodah, in ohraniti mora svojo strukturo in karakter neomadeževan pred svetom. Varovati se mora političnega oportunizma kakor industrialnega anarhizma in voditi svojo ladjo naravnost dalje, ako hoče dospeti varno v svoj pristan.

Zavzemimo se vsi, da hočemo imeti sedaj dobo, v kateri bomo navdušeno, zedinjeni, z vso mogočo energijo gradili strankino organizacijo in njeno časopisje v vseh krajih Združenih držav! Stranka to potrebuje in istotako potrebuje mo mi in tako bo ta akcija v veliko korist stranke in nas. Poživljeno delo bo pomenilo za naše gibanje pomlajenje naših moči in naših inspiracij.

Edino kadar hočemo delati zedinjeno v pravem duhu socializma, vršimo kar je dobrega v nas in s tem premagamo, kar je v nas slabega.

Sodrugri, gradimo! Gradimo sebe in drug drugega v dviganju stavbe naše stranke.

SEMINTJA.

Cenzuriranje znanosti. — Kaj je in kaj ni moralno? — Mehika in Vatikan. — Preveč živil. — M'Kinley razkriva. — Ako bi znali misliti. — Korupcija v civilizaciji.

E. M. Newman potuje vsako leto po afriških džunglih, ali po Egiptu, ali po tropičnih krajih južne Amerike, kjer študira življenje domačinov, pokrajine, divje rodove, živalstvo itd., in v zimskem času pa predava o vsem tem v Chicagi. Letos je Newman potoval po divjinah Brazilije. Dobil je tudi nekaj filmov, ki prikazujejo divje indijske rodove v Braziliji. Slike so bile vzete že pred več leti, ko je Theodore Roosevelt prodiral s svojo ekspedicijo v od civilizacije nedotaknjene brazilske kraje. Te slike je potem izročil brazilski vladi, katera jih je sedaj posodila Newmanu, da bi jih rabil pri predavanjih.

Predno more biti v ameriških mestih prikazana kaka kino-slika, mora biti predložena v odobrenje cenzorjem, ki jih imenuje policijska oblast. Ko je Newman predložil svoje filme cenzuri v Chicagi, so vsevedni policaji izrekli, da so nekatere slike na filmu nemoralne in jih prepovedali. Greh filmov je v tem, da so na njih indijanke, ki so od pasa navzgor nage. Taka je tamošnja noša in nihče v seliščih se ne zgraža radi ženske nagote.

Izrek cenzorjev je označil Newman z besedo "škandal". "Sramota je", je dejal, "da odločajo kaj je 'dostojno' in kaj ni ljudje, ki nimajo nikake izobrazbe in prav nič znanja o vedi."

Večina cenzorjev, ki so gledali slike, je priznala, da imajo ti filmi mnogo vzgojevalne in tudi zgodovinske vrednosti, toda napol nage divjakinje bi spravljalne mlade moške in ženske, ki bi prišle na predavanja, v neprijetno zadrego. Radi tega je treba dotični del filmov izrezati. Morala je s tem rešena.

Iste filme rabijo v Braziliji na predavanjih pred dijaki in dijakinjami v višjih šolah in na vseučiliščih. Nihče se ni zgražal raditega. Mi v Ameriki pa smo moralni. Res, da proizvajajo v okolici Los Angelesa vse polno filmov, na katerih vidite na pol nage ženske, ampak one niso divjakinje, kakor Indijanke v brazilskih pragozdih . . .

Monsignor Ernesto Fillipi je bil pred več meseci izgnan iz Mehike, ker je ščuval mehiško katoliško ljudstvo proti Obregonu, češ, da je sovražnik katoliške cerkve, vernikom pa dejal, naj

opravljajo svoje cerkvene ceremonije neglede na mehiške zakone. Vatikan je radi tega dogodka pretrgal diplomatske stike z mehiško vlado.

Mehiški klerikalci, bolj podložni Rimu kakor mehiški vladi, so napravili Obregonu že precej sitnosti. Da se odnošaji umirijo, je Obregon indirektno povprašal v Vatikanu, pod kakšnimi pogoji bi bil papež pripravljen poslati svojega diplomatskega zastopnika, ki ima naslov apostolski delegat, v mehiško glavno mesto. Odgovor iz pisarne svetega očeta se je glasil, da še niso pozabili Obregonovega čina, zato naj mehiška vlada še nekaj časa vzdržuje svoje stike z Vatikanom potom urada apostolskega delegata Monsignorja Biondija v Washingtonu.

* * *

Sedanja mehiška vlada je na glasu kot liberalna vlada. Mehiški parlament je sprejel precej zakonov, s katerimi se je omejila moč cerkve. Nekaj velikih cerkvenih posestev je bilo razdeljenih med peone. Razne verske ceremonije niso več dovoljene na prostem. Ampak Vatikan, dasi brez svoje države, ima več moči v mednarodnem svetu in v raznih katoliških državah, kakor marsikatera posamezna država. Klerikalno gibanje je politična sila v službi papeževe diplomacije. Izgon monsignarja Fillipa iz Mehike je smatral Vatikan za sovražno čin. Posledica: Papeževa diplomacija je s pomočjo mednarodnega klerikalizma pričela voditi Mehiki sovražno politiko. To je vzrok, da se hoče mehiška vlada pobotati.

* * *

Petdeset, sto, dve sto let nazaj ni ravno dolgo. Sveta stolica ima danes nekaj moči. Pred desetletji in pred par stoletji jo je imela veliko več. Bili so časi, ko je veljala papeževa beseda več kakor ukaz najmogočnejšega vladarja. Kralji in cesarji so se valjali pred tronom svetega Petra, kakor so se valjali podložniki pred prestoli svojih vladarjev. Tistih časov ni več. Sence papežev moči pa so še tukaj. V nekaj desetletjih bodo tudi one izginile.

* * *

Farmarji pridelujejo preveč živil. To je vzrok njihovi nezadovoljnosti. Tako je dejal Mr. Wallace, tajnik agrikulturnega oddelka v Coolidgevem kabinetu. Z drugimi besedami: "Vi, farmarji ste nezadovoljni, ker je cena vašim pridelkom prenizka. Pridelujte manj, pa boste prodali živila po višjih cenah, po takih, kakršne boste narekovali. Prosperiteta se zopet naseli v vaše vrste."

* * *

Mr. Wallace je s tem izrekel največjo obsodbo nad kapitalističnim sistemom, dasi se tega ne zaveda. Na milijone pridnih ljudi po svetu strada, četudi poljedelci pridelajo "preveč živil". Pridelajo naj jih manj, da bodo ljudstva še bolj stradala. Ampak cene bodo višje in farmarji bodo imeli večje dobičke. Tukaj je nekaj napač-

nega, in napačna je kapitalistična ekonomska uredba.

* * *

Čikaški sodnik M. L. M'Kinley je priobčil v "Daily News" serijo člankov, v katerih opisuje korumpiranost ameriškega političnega življenja. Med drugim piše, da se od sodnika pričakuje preganjati samo tiste graftarje, ki pripadajo njemu nasprotni stranki. Pristaše svoje stranke neglede kako so zapleteni v korupcijo, mora protektirati. Ako je sodnik republikanec, je njegova naloga preganjati demokrate, toda le v slučajih, ako ne spravlja s tem članov svoje stranke v nevarnost.

* * *

Meseca novembra bodo v Chicagi volitve sodnikov. "Daily News" ima do 400.000 naročnikov in čita jo do 700.000 ljudi vsak dan, ako ne več. Toľiko ljudi bi torej lahko izvedelo, kaj je naloga sodnikov, ki so izvoljeni na listah kapitalističnih strank. Ampak volilci ne bodo "izvedeli", ker ne znajo misliti. Ako bi znali, bi imeli v Chicagi prihodnjo jesen socialistične sodnike.

* * *

Kadar se vrše v Zedinjenih državah velike volilne kampanje, potrošijo kapitalistične stranke stotisoče in milijone dolarjev. Clifford Fox poroča ameriškemu časopisju iz Pekinga, da je Tsao Kun, novi predsednik kitajske "republike", potrošil v kampanji za svojo izvolitev okoli deset milijonov dolarjev. Nekateri ameriški metropolitanski dnevnikarji se zgražajo. Čemu? Newberry je kupil sedež v senatu za milijon dolarjev. Marsikak kongresnik in governor je potrošil v kampanji za izvolitev več, kakor bi mogel zaslužiti v uradu vse svoje življenje in še nekaj desetletij po vrhu. Na Kitajskem voli predsednika parlament. Vsak poslanec, ki je obljubil glasovati za Tsao Kuna, je prejel par tisočakov, kar pomeni tam že premoženje. Drugo je bilo porabljeno za podkupovanje časopisja, visokih uradnikov in armadnih častnikov. Ako je korupcija na debelo znak civilizacije, je Kitajska visoko civilizirana dežela.

ALI VAM JE S TO ŠTEVILKO NAROČNINA POTEKLA?

Teškoča številka "Proletarca" je **840**
 Če je številka poleg vašega naslova manjša kakor je tu označena, je to znamenje, da vam je naročnina potekla. Pazite torej na številko v oklepaju poleg vašega naslova na prvi strani platnic. Obnovite naročnino takoj, ko vam poteče. Ne čakajte opomina! S tem prihranite upravništvu delo in stroške. Če mogoče, pošljite poleg svoje še kako novo naročnino. Širite "PROLETARCA"!

Evolucija svetov.

PISE AMICUS.

V zadnjih sto letih, ko je znanost dobila tako mogočen zamah, se je naša zemlja postarala za več milijonov let. S porodom geologije (zemljeslovja) se je odpravilo tisto omejeno razlaganje časa, da je zemlja samo 6000 let stara. Mnogo ljudi še danes veruje v te razlage, ker so jih čuli na prižnici in ker je po naukih katoliške crkve sploh greh misliti nasprotno. V tem oziru so si vse vere več ali manj enake. Skozi zadnjih par let opazamo posebno v Ameriki razne apostole, med njimi W. J. Bryana, ki pobijajo odkritja vede o postanku sveta in življenja na njemu. Tem prerokom je vsa resnica v bibliji.

Po trditvah cerkvenjakov je bila zemlja takoj v začetku udobna za človeško in živalsko bivališče. Znanstveniki so nam prinesli nepopitne dokaze, da se je zemlja spreminjala in prenavljala skozi zelo dolgo dobo, ki se deli v različne periode, predno je postala to kar je danes. Zemlja kakor jo danes poznamo je postala taka potom procesa evolucije. In še vedno se spreminja.

Vsak razvoj ali pretvarjanje iz enoličnega v raznoličnost je evolucija. To pretvarjanje iz navadnega v komplicirano se vrši neopazno povsod dan na dan. Prepričajmo se, če se je naš svet in kar na njem živi res tako razvil, kot trdijo zagovorniki evolucije.

Večina znanstvenikov se danes strinja z meglično teorijo o postanku svetov, planetov in solnc. Ta teorija uči, da svetovi nastajajo na dedeči način:

Posamezne meglice, katere so raztresene po vsem vsemirju, se tupačam zgoščujejo ali pa razširjajo ob enem in istem času. One, kateré so v procesu zgoščevanja, se vrte v spiralni obliki. To vrtenje povzroči, da se zgostijo redki plini. Iz tega nastane eno izmed brezštevlnih solnc v vsemirju. Vrtenje na svoji lastni osi okoli drugih solnc in premikanje v vsemirju se nadaljuje. Po preteku več milijonov let se to solnce v toliko ohladi in zgosti, da se začne strjevati ognjena tvarina. To strjevanje traja milijone in milijone let. Polagoma, ko se ta nov svet strjuje, nastajajo oceani in gore. Kakor hitro postane ta novi svet dovolj gorak in vlažen, se začne življenje na njem. Ta proces se imenuje meglična teorija o postanku svetov v glavnih obrisih.

Istotako ima življenje svoj razvoj. Življenje se je začelo samo od sebe iz nižjih sil — fizičnih ali kemičnih — naravnim potom. Potrebni pogoji za to izredno spremembo so se dogodili samo enkrat v zgodovini naše zemlje. Radi tega so sedaj ne samo neproizvajalni, temveč tudi nedoumni. Taki procesi se ne povrnejo.

V slučaju, da kaka vrsta živanja izumrje, kakor jih je že veliko, tedaj se ista vrsta nikdar več ne povrne na ta svet, kajti iti bi morala ne samo skozi ravnoiste stopnje razvoja, kot bomo kasneje razvideli, ampak tudi nazaj v čas, ko je bilo ugodno, da so se razvile živali te vrste. Evolucija gre samo naprej.

Protoplazmi, iz katerih je celica sestavljena, so prvotni stvori, kateri prikazujejo znake življenja. To je prvo bistveno telo živalske ali rastlinske celice. Vsaka celica ima v sredini jedro.

Danes ni nobenega dvoma več, da so se najnižja, rastlinska in živalska bitja začela v vodi. Sedaj, ko vemo kaj tvori življenje na najnižji stopnji, moramo slediti tej, prostemu očesu nevidni celici, skozi njen razvoj do človeka.

Protoplazm, živ, mikroskopični, navidezno neorganiziran stvor v celici se polagoma razvija v vedno več celic, katere tvorijo okrogel kupček. Iz teh kupčkov celic nastanejo plasti, iz plasti udje in iz udov delovanje novega organizma.

V gotovi dobi zgodovine zemlje so vse živali bile brezhrbtenične. Kasneje so se pojavile ribe, dvoživke, reptile, ptiči, sesavci in končno človek. Zanimivo pri tem je, da se ostanki teh živali v zemeljskih plasteh vrste od človeka v vedno nižje forme živalstva, kakor globlje kopljeno. To je eden izmed dokazov, da se je življenje razvilo iz neznatnega protoplazma. Istočasno nam ti ostanki kažejo sorodnost razlikovanja organskih bitij. To razlikovanje je primeroma počasno in nepretrgano, kjer so zemeljske plasti nepretrgane. Kjer pa so te plasti pretrgane in široke, tam opazimo takoj veliko raznoličnost. To je čisto umevno. Nove okoliščine in različno življenje povzroči, da se začnejo živali drugače razvijati, kot n. pr. morski pes, raca in kit. Ostanki enega kontinenta so podobni rodu in vrsti onih živali, katere živijo na njem. Razlikujejo se pa z ravnoistimi rodovi in vrstami na drugih kontinentih.

V gotovi dobi so bili dani pogoji, da so se kali vseh organizmov življenja razdvojevali. Ko se je to prvotno razdvojevanje ustavilo vsled sprememb, se je začelo drugo, temu je sledilo tretje itd. Na ta način se je začelo razlikovati prvotno sorodstvo organizmov. Danes nimajo ribe in reptile skoro nič podobnega razun hrbteniške sestave. Ampak temu ni bilo vedno tako. Bil je čas, ko so si bile ti dve vrsti tako podobne, da bi jih človek sedaj ne vedel kam uvrstiti. Prvi ptiči so bili tako podobni plazilcem na pogled in po sestavi, da bi jih ne vedeli kam uvrstiti, ako bi nam bilo možno jih videti. Vsporedno z vsakim razdvojevanjem in razlikovanjem so bile okoliščine ugodne za njihov razvoj. Vse se je razmnoževalo v številu, velikostmi in mnogovrstnosti, kakor tudi v stopnji sestave.

Tako so se vrste pojavljale, množile in prevladovala ter končno izginile. Iz tega razdvojevanja in razlikovanja se je razvil naposled človek.

Predno je človek postal to kar je, je moral iti skozi vse stopnje razvoja v živalstvu. Evolucija je kot drevo. Začne se s semenom, katero požene deblo. Deblo se loči v dve ali tri veje in veje v manjše vejice in tako naprej.

Jasno nam mora biti, da vsako živo bitje proizvaja sebi enako. To je: splošna sestava in ne posameznih znakov. Iz proučevanja človeškega razvoja od dneva, ko se zaplodi do rojstva, nam življenjeslovci povedo, da ima otrok v gotovih razvojnih stadijih skрге kot riba. Nadalje, da je podoben ribi, dvoživki, reptilam, ptiču, sesavcem, opicji in nazadnje človeku. Živali, naobratno, kažejo vse stopnje predidčnih organizmov, iz katerih so se v teku časa razvile. Kaj naj pomeni skrčenje in konečno odpadanje zunanjih sapnikov in nadomeščanje s pljučmi pri glavačih, katere mu omogočajo, da zapusti vodo ter začne živeti na suhem. Ko je kit še v zaplodu, ima že zobe, ko pa doraste nima niti enega. Gotove vrste kač imajo noge skrite pod kožo. Precej gladkokožnih dvoživk ima skрге pod kožo. Morski pes, kateri je nekdanj živel na suhem, ima prste na nogah, na katerih še vedno rastejo nohti. In človeku je ostalo sedaj nepotrebno slepo črevo, ki da povoda mnogim operacijam.

Med številnimi žuželkami se je pronašlo, da se skoro vse sestavljene po enem vzorcu. Njih telo je sestavljeno iz sedemnajstih odrezkov kot na primer zmajna muha, metulj, bolha itd. V vrsti sesavcev kot človek, kit, žirafa itd. imajo po sedem vratnih vretencev. Ako je vsako bitje ustvarjeno po posebnem načrtu, kot to trdijo nekateri, čemu vsa ta sorodnost?

Navzočnost nepotrebnih delov, podobni delom, kateri so potrebni drugim sorodnim živalim, nam dokazujejo, da vsake vrste organizem ni nič drugega kot produkt nakupičenih izprememb. Še več, celo vsak ud, kateri je potreben za organizem ostane, kateri ni, pa polagoma izginja.

Iz tega je razvidno, da se posebno stvarstvo nikakor ni moglo dogoditi. To je le eno izmed številnih primitivnih razlaganj o začetku sveta in človeka. Navadno so primitivne ideje neresnične. Torej jih je treba preiskovati. "Sveta" knjiga nam tolmači, da je svet ploščat. Danes tudi več ne verjamemo, da je vrag v umobolnem človeku, kakortudi ne, da so epidemije poslana kot kazen božja. Ko bi res bila kakšna nadnaravna moč, čemu se ni ustvarilo vsako bitje posebej? Čemu proces naravnega začetka? Čemu ponavljati vse stopnje razvoja v zaplodnem stanju? Zakaj nimajo ljudje peroti ter ptiči zobe, ko bi vendar bilo boljše v več slučajih, ako bi jih imeli. Zakaj je preteklo več

miljonov let, predno je človek prišel na svet? Ali je bilo zato, ker drugače bi se ne bil mogel razvijati, ali ker zemlja še ni bila za njegov prihod pripravljena? No, če se je ustvarilo posamezne organizme z gotovim namenom, zakaj so bila bitja na tem svetu milijone let brez govorniške zmožnosti ter čustev? Ako je vsaka žival posebno ustvarjena, zakaj se vrši ta večni boj v naravi, v katerem močnejši uničuje slabejšega? Kdo jih je ustvaril? in v kak namen? Če smo vstvarjeni po posebnem načrtu, zakaj ne umremo brez trpljenja? Čemu živé parasiti? To so vprašanja, na katera naj bi oni, kateri trdijo, da je bil svet, živalstvo in človek vsak posebej ustvarjen, odgovorili.

Evolucija nam vse to lepo razjasnuje. Uč nas, da se vsaka stvar razvija iz navadnega v komplicirano. Zato mora človek iti skozi vse stopnje razvoja. Ker je človek višek razvoja, ni mogel na noben način nastati takoj, ko se je začelo življenje. Pojavil se je šele potem, ko so se razvile vse nižje vrste. Možgani so se razvijali ravnotako od najnižje vrste do sedanje stopnje. Ni moglo biti drugače. Zato je človek moral iti skozi dobo divjaštva in barbarizma, predno se je civiliziral. Naravni zakon je, da se ohrani kar je čvrstega, drugo pogine.

Vprašanje nastane, kdaj je človek dobil dušo? Ali jo dobi pred ali po porodu? Ako ima človek dušo, potem moramo reči, da jo imajo tudi živali. In ne samo živali, temveč tudi rastlinstvo, ker nikdo ne more reči, tukaj se začne živalstvo in tam se neha rastlinstvo. Mar ni v tem stanju plod ravnoisti kot vsaka prvotna celica? Ampak, če ima rastlinstvo dušo, tedaj jo mora imeti tudi neorganična tvarina, kot n. pr. kamen, voda, zrak itd., ker ne more nihče povedati, kje se začne in konča neorganična tvarina in rastlinstvo. In če imajo vsa telesa dušo, tedaj morajo tudi vsemirje imeti dušo, kajti ne more se ločiti neorganično snov od vsemirja. In vsemirje je Bog. Torej je človek tudi Bog, in to je pravilno. Človek je stvarnik in od njega je odvisno, kako si uredi družbo, da bo srečno živel na tej zemlji.

Koliko članov sem pridobil zadnji mesec za socialistični klub J. S. Z.?

SODRUGI V PENNSYLVANII!

Agitirajte za razširjenje vašega glasila "PROLETARCA". In agitirajte tudi za vaše angleško socialistično glasilo "THE WORKER", ki ga izdaja socialistična stranka v Pennsylvaniji. Naslovite: The Worker, P. O. Box 685, Reading, Pa. Naročnina: za celo leto \$1.50; za osem mesecev \$1. Agitirajte med vašimi ameriškimi tovariši delavci, da se naroče na ta list.

LEONID ANDREJEV:

POVEST O SEDMIH OBEŠENIH

Prevel JOSIP VIDMAR.

(Nadaljevanje.)

— Sedaj kmalu.

Mirno ga je gledal in važno govoril:

— Sedaj bo kmalu. Mislim, da tako, čez kakih osem dni.

Janson je prebledel. Pogled njegovih steklenih oči je bil tako moten, kakor da je popolnoma zaspal. In vprašal je:

— Ti se šališ?

— Prej ni mogel dočakati, sedaj se pa šalim. Pri nas so šale prepovedane. Vi se radi šalite, nam pa so šale zabranjene, — je dejal paznik dostojanstveno in odšel.

Že proti večeru istega dne je Janson shujkal. Njegova koža, ki se mu je za nekaj časa napela in zagladila, se je naenkrat nabrala v množico majhnih gubic, sem in tja se je celo povsila. Oči so postale popolnoma zaspane in vsako gibanje je postalo tako počasno in velo, kakor da je vsaka kretnja z glavo, vsak pregib palcev, korak z nogo, tako ogromno in težavno delo, da ga je treba prej dolgo premišljati. Ponoči se je vlegel na posteljo, toda zaspanih oči ni zatislil in ostale so odprte vso noč.

— Aha! — je dejal zadovoljno paznik, ko ga je zagledal drugo jutro. — Tukaj ni žganjarja, prijateljček!

S čustvom prijetnega zadoščenja, kot ga ima učenjak, čigar poizkus se je ponovno obnesel, je premeril obsojenca pazljivo in natančno od nog do glave; sedaj pojde vse, kakor je treba. Satan je osramočen, svetost ječe in kazni — rešena; in prijazno, celo iskreno sočutno ga je vprašal starec:

— Ali te bo kdo obiskal ali ne?

— Zakaj obiskal?

— No, da se poslovíš. Mati, na primer, ali brat.

— Mene ni treba obesiti, — je tiho rekel Janson in postrani pogledal paznika. — Nočem.

Paznik ga je pogledal in molče mahnil z roko.

Proti večeru se je Janson nekoliko pomiril. Dan je bil tako navaden, tako navadno je svetilo oblačno zimsko nebo, tako navadno so zvezeli po hodniku koraki in nekak služben pogovor, tako navadno in naravno je dišal boršč*) iz kislega zelja, da je zopet nehal verjeti v kazen. Toda na noč mu je postalo strašno. Prej je občutil Janson noč enostavno kot temo, kot poseben temen čas, ko je treba spati, sedaj pa je občutil njeno tajno in grozno bistvo. Človek ne veruje v smrt, če le vidi in sliši okrog sebe

navadne stvari: korake, glasove, svetlobo, boršč, sedaj pa je bilo vse nenavadno, in ta tišina in ta mrak, sta bila sama kakor smrt.

In čim dalje se je vlekla noč, tem strašnejše je postajalo. Z naivnostjo divjaka ali otroka, ki smatra vse za izvršljivo, je hotel Janson krikniti solncu: sveti! In prosil je, rotil, da bi sijalo solnce, toda noč je neomajano vlekla nad zemljo svoje črne ure in ni je bilo sile, ki bi mogla ustaviti njen tek. In spoznanje, da je to popolnoma nemogoče, spoznanje, ki so ga prvič doživeli njegovi slabotni možgani, ga je prepojilo z grozo: dasi še ni mogel občutiti jasno, vendar je že spoznal neobhodno bližino smrti — in z nemečo nogo je stopil na prvo stopnico krvniškega odra.

Dan ga je pomiril, noč pa ga je zopet prepojila s strahom in tako je bilo do one noči, v kateri je spoznal in občutil, da je smrt neizogibna in da nastopi čez tri dni, na razsvitu, ko bo vstajalo solnce.

Nikdar ni mislil o tem, kaj je smrt, in oblike zanj smrt ni imela, — toda sedaj je jasno občutil, videl, počustvoval, da je vstopila v celico in da ga išče s tipajočimi rokami. In da bi ji ušel, je pričel begati po celici.

Celica pa je bila tako majhna, da se mu je zdelo, da koti niso ostri, marveč topi — in vsi ga sujejo na sredo — in ni ga mesta, kamor bi se skrila — in vrata so zaprta — in svetlo je. Parkrat se je molče zadel s hrbtom v steno, enkrat je butnil ob vrata — gluho in votlo. Spodtaknil se je nad nečem in padel na obraz in tu je občutil, da ga smrt grabi. Ležal je na trebuhu, kot da se je prilepil k tlom, tiščal je obraz v temni umazani asfalt in je zarjovel od strahu. Ležal je in tulil na ves glas, dokler niso prišli. In ko so ga že pobrali s tal, ga položili na posteljo in mu vlili hladne vode na glavo, se Janson še vedno ni upal odpreti krepko zatisnjenih oči. Odpre eno oko, ugleda svetli, prazni kot ali nogo nekoga in začne rjoveti znova.

Toda hladna voda je začela vplivati. Pomagalo je tudi to, da ga je paznik, oni stari, parkrat zdravilno udaril po glavi. In ta občutek življenja je v resnici pregnal smrt in Janson je odprl oči. Kolikor je še ostalo noči, je Janson spal, ker so mu onemeli možgani. Ležal je na hrbtu z odprtimi očmi in je glasno in doneče smrčal; med polzatisnjenimi trepalnicami pa je zijalo topo, belo-mrtno oko brez zenice.

Potem pa je vse na svetu, dan, noč, koraki, glasovi in boršč iz kislega zelja — vse je postalo zanj ena sama grozota, ki ga je navdajala z izrednim, divjim strmenjem. Njegova slaba misel ni mogla zediniti teh dveh predstav, ki sta si bili tako pošastno nasprotni: navadnega, svetlega dneva, duha in okusa zelja — in tega, da ga čez en, čez dva dni, čaka neizogibna smrt. Mislil ni ničesar, niti ur ni štel, obstal je enostavno v nemi grozi pred tem protislovjem, ki

*) Ruska juha iz kislega zelja.

mu je raztrgalo možgane na dvoje; in postal je bled, ne prebel ne rdeč, — in na zunaj miren. Samo jedel ni ničesar in popolnoma je prenehel spati: ali je vso noč plašno čepel na stolu, ali pa se je tiho, s plašnim in zaspanim pogledom sprehajal po celici. Usta je imel ves čas napol odprta, kakor da se neprestano nečemu silno čudi. In preden je vzel v roke kako najnavadnejšo stvar, jo je dolgo in topo ogledoval in jo nezaupno prijel.

In ko je postal tak, mu ni nihče več posvetil pozornosti, ne pazniki ne vojak, ki ga je opazoval skozi okence. To je bilo navadno stanje pri vseh obsojencih. Po mnenju paznika, ki tega stanja ni nikdar doživel, je bil občutek tak, kot pri živini, ko jo omamijo z udarcem po glavi.

— Sedaj je omamljen in prav do smrti ne bo občutil ničesar več, — je dejal paznik, ko ga je ogledal z izkušenimi očmi. — Ivan, slišiš? A, Ivan?

— Mene ni treba obesiti, — se je zamolklo odzval Janson in spodnja čeljust se mu je zopet pobesila.

— Ti bi ne ubijal, pa bi te ne obesili, — je poučljivo dejal nadpaznik, mlad, toda jako resen človek, s svetinjami na prsih. — Ubil si, da bi se pa pustil obesiti, tisto pa ne, a?

— Misliš, da se človeka lahko ubije kar tako, brez vsega? Neumen, neumen je, ampak zvit je pa vendarle.

— Nočem — je rekel Janson.

— Hočeš ali ne, to je tvoja stvar, dragec, — je ravnodušno dejal nadpaznik. — Raje bi napravil testament, namesto da govoriš neumnosti — saj nekaj vendar ima.

— Ničesar nima. Samo srajco in spodnje hlače. Pa še kožuhovinsto kapo — gizardin!

Tako je minil čas do četrtega. V četrtek, ob dvanajstih ponoči, pa je prišlo k Jansonu v celico mnogo ljudi in neki gospod z epoletami je rekel:

— No, odpravite se! Treba je na pot!

Janson je v počasnih in velih kretnjah oblekel vse, kar je imel, in zavezal umazano-rdeči šal. Gospod z epoletami je opazoval Jansona, kako se napravlja, in kadil cigareto. Potem je dejal nekemu:

— Kakšen topel dan je danes. Popolnoma pomlad.

Janson je čisto dremal, tako so se mu sprjemale trepalnice. Obračal se je tako okorno in počasno, da je paznik zakričal:

— No, no, hitreje. Zaspal je!

Janson se je naenkrat ustavil.

— Nočem — je dejal velo.

Prijeli so ga pod pazduho z vsake strani in ga odvedli. Pokorno je vzdignil rame in začel hoditi. Zunaj ga je takoj objel pomladni vlažni zrak in pod noskom je postalo vlažno; čeprav je bila še noč, vendar se je še hitreje tajalo in

nekod so zvonko padale na kamen goste, vsele kaplje. Ko so lezli orožniki, sklonjeni in s sabljami ropotaje, v črni voz brez luči, je Janson čakal, se leno brisal s prstom pod nosom in popravljal slabo zavezani šal.

4. Mi iz Orlovske gubernije.

Isto vojaško okrožno sodišče, ki je obsodilo Jansona, je obsodilo na smrt na vešala Tarja Mihajla Golubca iz Orlovske gubernije. Jeleckega glavarstva, znanega pod imenom: Miška Ciganček. Zadnji njegov zločin, ki je bil točno dognan, je bil roparski umor — ubil je tri ljudi; razen tega se je gubila vsa njegova temna preteklost v zagonetno globino. Bilo je mnogo nejasnih domnevanj, da se je udeleževal cele vrste drugih ropov in umorov. V njegovi preteklosti si nehote občutil kri in temno, pijano razuzdanost. S popolno odkritosrčnostjo se je sam imenoval čisto iskreno razbojnika in se je zasmehljivo spominjal onih, ki so se moderno imenovali: "eksproprijatorji". O poslednjem zločinu, kjer mu ni nič pomagalo, če bi tudi ljil, je drage volje pripovedoval podrobno: pri vprašanjih o preteklem pa je samo pokazal zobe in zažvižgal:

— Lovi veter po polju, lovi ga!

Če so ga pa le silno nadlegovali z vprašanji, je postal ciganček resen in dostojanstven.

— Mi, orlovski, smo vsi zvite glave — je govoril polagoma in preišljeno. Orel in Kromovi (pravilna množinska oblika je Kromi) — to so prvi tatovi Livni, Karačov, to je cvet tatov. Jelecki lopov je pa oče vseh tatov. Saj ni, da bi še govoril o tem.

Ciganček so mu rekli zaradi njegove zunanosti in zaradi tatinskih posebnosti. Imel je čudovito črne lase, bil je suh in na ostrih tatarskih ličnicah je imel zagorele rumene lise; nekako konjsko je vrtel oči in večno se mu je mudilo, sam Bog ve kam. Njegov pogled je bil kratek, toda neprijetno uporen in poln radovednosti. Vsaka stvar, ki je naglo pogledal nanjo, je nekako izgubila svojo ceno, kot da se je od del spojil z njegovim pogledom — in stvar je postala popolnoma druga. Če je pogledal cigareto, si jo je vzel ravno tako težko in z neprijetnim občutkom, kakor da jo je imel že kdo v ustih. Nekak večni nemir je tičal v njem in ga zvijal kakor vrvico, potem pa zopet razsipal v širokem roju vijočih se isker. Z vodo se je nalival — kar po cela vedra je pil, kakor konj.

Pri obravnavi je na vsako vprašanje hitro skočil na noge in je odgovarjal kratko, odločno in celo nekako z veseljem:

— Tako je!

Včasih je poudarjal:

— Ta-a-kó je.

In ko so obravnavali čisto druge stvari, je skočil popolnoma nepričakovano pokonci in prosil predsednika:

(Dalje prihodnjič.)

GLASOVI IZ NAŠEGA GIBANJA.

DOPISI.

Izvlecimo se iz mlačnosti!

LA SALLE, ILL. — Bil so časi, ko je slovela naselbina La Salle kot ena izmed najaktivnejših v socialističnem gibanju med slovenskim delavstvom v Ameriki. Iz dopisov in raznih poročil v naših listih je bilo razvidno, da je hotela lasallska naselbina korakati po poti napredka. Dosegla je mnoge uspehe, ki so še sedaj vidni.

Vojna s svojimi posledicami, progoni in notranji popti v delavskem gibanju pa so pustili svoje pogubne dedove tudi v tem mestu. Socialistične organizacije so ali razpadle ali postale neaktivne. Tudi socialistični klub št. 4, JSZ., je postal neaktiven, toda vedno se je oblikovala skupina sodrugov, ki ga je reorganizirala in dajala spraviti na pota aktivnega dela.

V tem tako važnem času je le premnogo krajev, v katerih ni aktivnih organizacij. Klub št. 4, sicer obstoji in deluje, toda potrebuje več življenja. Sodrugi v drugih razmerah store kolikor mislijo da morejo, vendar ne bo treba delati več in z večjo energijo. Mrtvilo mora izginiti.

Sodrug W. R. Snow, tajnik socialistične stranke v Illinoisu in član eksekutive ameriške soc. stranke, je pred nedavnim s pomočjo nekaterih sodrugov sklical v La Sallu shod. Radi pomankanja aktivnih sodrugov radi vsesplošne mlačnosti med delavstvom je bila udeležba zelo majhna. Ko sem se neki večer vračal z dela, vidim plakat, na katerem je bil naznanjen omenjeni shod, ki se je vršil isti večer. Zakaj ni bilo o njem ničesar naznanjenega v Proletarca ali Prosveto, mi je znano. Šel sem na shod v nadi, da bo dvorana polna. Toda ker shod tudi v splošnem ni bil dovolj oglašen, in radi mlačnosti med delavstvom, kakor že rečeno, je bila udeležba slaba.

Neki sodrug, Irec po narodnosti, mi je pripovedoval, da je obešal po mestu letake, na katerih je bil oglašen ta shod, toda so mu jih skoro sproti potrgali. Tudi so le toliko časa, dokler je bil on poleg; ko je odšel, so jih zlobneži potrgali.

Pripovedoval mi je, da je nekatere osebno vabil na shod. Večinoma so mu odgovarjali, da sedaj ni čas za shode ali volilne kampanje, ampak čas za preobrat... Vlado je treba pomesti, kapitaliste je treba vrčati, delavstvo naj pravzame industrijo v svoje roke, ustanovi novo vlado in proglasi diktaturo. Pojasnjeval jim je, da tudi on ni za sedanji sistem, da ne mara obstoječe vlade, da mu marsikaj ni po volji. Ampak kdo je kriv, če ni drugače kot je? Mar ne delavci?

Prižetoval se je, da so konfuzne misli o preobratih napravile velik del tistega delavstva, ki bi v drugem slučaju morda bil aktiven in v organizaciji, brezbriznem. Ker nič ne mislijo, govorančijo o preobratu in umikajo vsakemu stvarnemu delu. Tako vidimo, da je nesmiselna propaganda detinskega radikalizma v mnogih mestih napravila resnično radikalno delavsko gibanje brezmočnim ali pa ga sploh uničila. Kapitalistične stranke so lahko vesele tega dejstva.

Zapeljani delavci še vedno smešijo delavsko politično organizacijo, ker ne vedo, da tisti ki so jih pred

par leti zavajali na to smešenje, sedaj sami ustanavljajo reformistične stranke z liberalnimi volilnimi gesli. Kar so še pred dvema leti zamahtavali, proglašajo danes za svoje najboljše orožje.

Od kje pa naj pride preobrat? Kdo naj ga izvrši? Ali se dogodi čez noč? Zakaj ne bi enkrat to mlačno delavstvo skušalo odgovoriti, ali vsaj razmišljalo o takih vprašanjih?

Ako primerjamo današnje delavstvo z onim pred leti, vidimo, da so tisoči že spregledali in da ne slede tako na povelja kapitalističnim politikom kakor nekdanj. Toda vsi ti tisoči bi morali spoznati, da je za uspeh potrebna delavska politična organizacija, resnična razredna zavednost in socialistična izobrazba. Delavsko gibanje je stvar delavcev — mene in tebe. Ako bova stala izven njega in samo kritizirala, in ako bi delali vsi drugi delavci enako, bi bili vsi kritiki, večinoma otročji kritiki, toda nikogar ne bi bilo, ki bi bil v organizaciji in delal zanjo. Ničesar ni lažjega kakor obsojati in kritizirati tiste ki organizirajo in delajo. Zabavljanje ničesar ne stane in tudi prispevati ni treba nič zanj.

Mi priznavamo, da je kritika potrebna. Ampak vse nekaj drugega je, če si ti član stranke in delaš zanjo ter kritiziraš le to, kar se ti po tvojemu mnenju zdi kvarno za stranko, kakor pa če si izven delavskega gibanja in vseprek kritiziraš pri tem pa se delaš kot da si posebno velik naprednjak ali radikalec. V resnici nisi nič ker nisi nikjer in ničesar ne storiš v prid delavskega gibanja.

Socialistična stranka se polagoma dviga. Mnogo, kar ni spadalo vanjo, je odstranjenega, in tako je rešena elementov, ki so ji več škodovali kakor koristili. Sanjači, utopisti in navadni oportunisti so v kritičnih momentih vedno nevarni element, kar se je posebno pokazalo tekom zadnjih par let. Socialistična stranka se gradi z zavednih, razumnih delavcev, ki ne pričakujejo, da pride nekega jutra izza vogla "preobrat", ki bo pomel z vsem kar je, in prinesel človeštvu raj. Razumni delavci vedo, da si morajo boljše družbo zgraditi. Toda tako delavstvo kakor je v Ameriki danes, je ne bi moglo. Zato ga je treba učiti in ga pridobiti za socializem in v socialistično stranko. Učiti delavstvo in ga organizirati — to je danes najvažnejše revolucionarno delo. — k.

Iz Canonsburga, Pa.

CANONSBURG, PA. — Socialistični klub št. 118, JSZ., priredi v soboto 20. oktobra ob 7. zvečer veselico v dvorani društva Postojnska Jama, SNPJ. Igrala bo izvrstna godba; za postrežbo bo dobro preskrbljeno.

Rojake in rojakinje od tu in okolice vabimo, da pridejo na to priredbo. Včasih se je dobro malo razvedriti v prijateljskem krogu. V soboto pa imamo edino priložnost prirejanju plesne zabave.

Eventuelni prebitek je namenjen za socialistično propagando našega kluba. Na simpatičarje socialističnega gibanja v naši naselbini apeliramo, naj se pridružijo tukajšnjemu socialističnemu klubu in pomagajo po svojih močeh širiti socialistično misel in jačati našo organizirano armado. — Odbor.

Jugoslovanskemu delavstvu na severni strani Chicage.

Udruženje št. 20, J. S. Z., priredi v nedeljo 21. oktobra shod in zabavo v lastnih prostorih na 2250 Clybourn Ave. Govoril bo sodrug August Claessens iz New Yorka, ki je na glasu kot eden najboljših socialističnih oratorjev. Pričetek ob 7. zvečer.

Udruženje št. 20 bo skrbelo, da tudi zabavnih točk ne bo manjkalo. Sodrugi in somišljeniki, pohitite v nedeljo 21. oktobra zvečer v krog naših srbskih sodrugov.

Članstvu kluba št. 1.

CHICAGO, ILL. — V petek 19. oktobra se vrši redna seja kluba št. 1, katere se blagovolite gotovo udeležiti. Na dnevnem redu bo razprava o kampanji za volitve sodnikov, poročilo o naši zadnji priredbi in več drugih važnih točk, ki so vam znane. Radi važnosti seje je potrebno, da ste prisotni. — *Tajnik.*

Konferenca socialističnih klubov JSZ. v Pa.

V nedeljo 28. oktobra se bo vršila v Canonsburgu, Pa., konferenca zastopnikov socialističnih klubov JSZ. in zastopnikov društev Izobraževalne akcije JSZ.

Klubi, kakor društva Izobraževalne akcije JSZ. v zapadni Penni. na skrbe, da bodo gotovo zastopani na tej konferenci.

Zadnja konferenca se je vršila 2. septembra na Bridgeville, predzadnja pa na Lawrence. Namen teh zborovanj je delati priprave za energično kampanjo prihodnje leto. Veliko našega delavstva je izven socialistične stranke, dasi z njo simpatizirajo. Socialistična stranka pa rabi, ako hoče vojevati uspešne boje, močne, aktivne organizacije po vseh krajih.

Naša naloga je razširiti "Proletarca" in po mogočnosti tudi angleška glasila naše stranke. Organizirati moramo klube v naselbinah kjer jih še ni. Tiste ki obstoje, je treba pojačati. Delati bo treba na predpripravah za organiziranje večje agitacijske ture v prihodnjem letu, na kateri naj bi nastopali slovenski in drugi socialistični govorniki.

Vse te naloge bomo v stanju izvršiti, ako bodo tukajšnji klubi JSZ. in društva, v katerih prevladujejo zavedni delavci, sodelovali med seboj. Da dosežemo to kooperacijo in jo utrdimo, je namen naših konferenc.

Ali ste že v akciji?

Socialistična stranka je po vseh Združenih državah organizirala kampanjo za pridobivanje novih članov, katero vodi sodrug E. V. Debs.

Na tisoče pisem se razpošlje vsaki teden iz gl. urada stranke; po raznih mestih se vrše shodi, ki so večinoma dobro obiskani. Debova govorniška tura po zapadu je končana. V prihodnjih tednih bo nastopal na shodih po vzhodnih krajih.

Kampanja za pomnožitev članstva naše stranke se tiče klubov JSZ. ravno tako kakor vseh drugih socialističnih organizacij. Vsak klub bi se moral zavzeti v agitaciji za pomnožitev svojih vrst. Vsak klub bi moral skrbeti, da se ustanove novi klubi v sosednih naselbinah, ako še ne obstoje.

Sodrugi, ako še niste, stopite v akcijo! Bodite aktivni člani svoje stranke!

Robert H. Howe umrl.

Dne 9. oktobra je umrl v Chicagi po kratki bolezni sodrug Robert H. Howe, eden izmed pionirjev ameriškega socialističnega gibanja in aktiven v socialistični stranki do zadnjega. Rojen je bil l. 1856.

Ko je bila ustanovljena ameriška socialistična stranka, sta Howe in Debs nastopala mnogokrat skupno pri organizacijskem delu. Malo je sodrugov v Chicagi, ki bi žrtvovali toliko časa za stranko kakor je pokojni Robert H. Howe.

Pri zadnjih municipalnih volitvah v Chicagi je bil Howe socialistični kandidat za mestnega blagajnika. Na kandidatni listi socialistične stranke v Chicagi je bil mnogokrat, in v kampanjah je neumorno delal. Kadar je čikaški socialistični organizaciji primanjlo sredstev, da ni mogla imeti v uradu stalnega tajnika, je Howe prevzel tajniško delo.

Howe je bil večak v zemljiški in finančni stranki. Njegova knjiga "The Evolution of Banking" je bilo mnogo priznanja. Zadnjih trinajst let je upravljal pospodsarske zadeve William Bros Lloyda.

Sodrug Howe zapušča soprogo Nancy Howe, dva otroka in brata.

Pogreb se je vršil v četrtek 11. oktobra ob obliž udeležbi prijateljev in sodrugov. Tudi stari E. V. Debs je bil navzoč, ki se je v prisrčnih besedah spomnil svojega dolgoletnega tovariša.

Socialistična stranka je s Howom mnogo izgubila. V lokalnih zadevah čikaške socialistične organizacije je bil Howe mnogokrat vodnik in svetovalec sodrugom. Delu se ni nikdar odrekal; od tajništva socialist. organizacije okraja Cook je odstopil pred kratkim, ker je imel s tem uradom, katerega je opravljal ob večini preveč dela ki ga radi rahlega zdravja ni mogel opraviti.

Sodrug Howe ni nikdar obupaval nad socialističnim gibanjem. Pridružili se mu je v početku in ostal zvest do konca svojih dni. S svojim delom si je zgradil v ameriškem delavskem gibanju trajen spomenik.

G. M. Dallas o delavskem gibanju v Angliji.

V nedeljo 14. oktobra je govoril na shodu čikaške socialistične organizacije sodrug George M. Dallas o temi "Delavsko gibanje v Veliki Britaniji." Udeležba je bila prilična, vendar pa bi človek želel, da bi bilo mnogo večja.

Vsak ameriški delavec bi se moral poučiti o aktivnostih angleškega proletariata. Sodrug Dallas je v dve uri trajajočem govoru mojstersko opisal boj ki jih vojuje angleški proletarijat, in uspehe, ki jih je dosegel. Dejal je, da ni prišel ameriškem delavcem dati nasvetov; njegov namen je le raztolmačiti metode, ki se jih poslužuje delavstvo v Angliji v boju za svoje interese.

Na koncu govora mu je bilo stavljenih nekaj vprašanj v pogledu zadnjih velikih stavk v Angliji, glede irskega vprašanja, kaj je stališče angleške delavske stranke napram komunistični stranki v Angliji, in koga reprezentira Lloyd George na svojem potovanju v Ameriki.

Homatije tekom zadnjih velikih stavk je govornik obširnejše tolmačil. Glede irskega vprašanja je odgovoril, da je sedaj stvar irskega ljudstva, kako uredi svoje zadeve. Če pa bi posegala vmes angleška vlada s svojo armado, ji bo delavska stranka :

mojo močjo nasprotovala. O Lloyd Georgu je dejal, da reprezentira samega sebe in da ga smatra angleško delovstvo za diskreditiranega politika.

Na vprašanje o stališču delavske stranke napram komunistom je odgovoril, da komunisti na vse pretežno napadajo delavsko stranko, njene voditelje pa psujejo z izdajalci, podkupljenci, reakcionarji itd. Kadar se vrši kongres delavske stranke, pošlje komunistična stranka vselej prošnjo za pristop. Ker pa angleško delavstvo noče, da bi se komunisti okužili v vrstah izdajalcev, jim prošnjo za pristop vselej odbije.

Člani kluba št. 1 so bili na shodu zelo slabo zastopani. Več pa je bilo na shodu srbskih sodrugov.

Predsedoval je sodrug J. M. Collins. Na sporedu je bilo tudi nekaj koncertnih točk. Izmed socialističnih kandidatov za sodnike sta govorila na shodu sodruga Swan M. Johnson in Oto Branstetter. Kolekta je stakala nad 837. Pred shodom in po shodu so sodrugi prodajali socialistično literaturo in agitirali za širjenje lista "Chicago Socialist".

Socialistični kandidatje za sodnike v Chicagi.

Volitve se vrše 6. novembra.

Socialistična stranka okraja Cook je postavila posebno listo kandidatov za sodnike; volitve se vrše 6. novembra. Imena kandidatov so:

- Superior Court*
- Arkus H. Taft, 5100 S. Kedzie Ave.
 - William Foster, 9832 Charles St.
 - John A. Imes, 5814 Cornelia Ave.
 - William Stelk, 6142 S. Morgan St.
 - John M. Collins, 839 N. St. Louis Ave.
 - George L. Anderson, 5466 Ingleside Ave.
 - John J. Ell, 127 N. Dearborn St.
 - Henry O'Reilly, 1821 Humboldt Blvd.
 - Herman Dickstein, 2637 Potomac Ave.
 - Thos. V. Johnson, 11353 Stephenson Ave.
 - John C. Flora, 1622 W. 66th St.
 - George A. Anderson, 3241 Potomac Ave.
 - Oto Branstetter, 1752 W. Park Ave.
 - Bernard Berlyn, 6044 Prairie Ave.
 - John T. Whitlock, 10921 Hoyne Ave.
 - Marie Ladevich, 2253 Lewis St.
 - David Norstedt, 2567 Milwaukee Ave.
 - Michael B. Green, 3346 W. Roosevelt Road.
 - Harry E. Aldrich, 309 S. Ashland Boulevard.
 - Bernard Kortas, 4226 N. Central Park Ave.
 - Samuel Block, 6137 Dorchester ave. (To Fill Vacancy).
- Circuit Court*
- John M. Johnson (To fill the vacancy of Donald L. Morill).
 - Samuel Uretz (To fill the vacancy of Thos. Winder).

Klubom J. S. Z.

Ako člani kakega kluba JSZ. ne prejemaajo vsi članskega glasila "The Socialist World", napišite njihove naslove in jih pošljite na urad JSZ.

Tajniki vseh klubov pa naj pošljejo enkrat pred vsakim letom imena in naslove vseh članov, da nam bodo lahko mogoče čim popolnejše urediti listo naročnikov članskega glasila. Do mesečnika "The Socialist World" je namreč upravičen vsak član naše stranke, ki redno plačuje svojo članarino. — *Tajništvo JSZ.*

Cerkev sv. Štefana obdolžena "gemblanja".

Chicago Law and Order League je poslala županu Deverju, policijskemu načelniku, komisarju javnih del in načelniku požarne brambе odprto pismo, v katerem razgaljuje nov priljubljen trik, s katerim se vleče ljudstvu denar iz žepa. Ustanovile so se razne firme, ki postavljajo svoje šotore na ulicah in trotoarjih, kjer se dobi ob večerih za dajm razne predmete, n. pr. purana, raco, električno svetilko itd. Te vrste "cirkusi" ne prodajajo stvari, ampak se mora zanje igrati. 10c položiš na številko, katero si izbereš, drugi napravijo isto, kolo se zavrti, in ako si položil denar na pravo številko, zadeneš, ako ne, si pa ob denar. Igra jih mnogo, "zadenejo" pa le nekateri.

Omenjena liga v svojem odprtem pismu našteva razne katoliške fare, med njimi tudi slovensko faro sv. Štefana, ki so najele take "cirkuse" in delile z njimi dobiček. Liga opisuje, kako je šel eden zastopnikov v imenu slovenske fare sv. Štefana na "pogajanja" k župniku metodistične cerkve, ki se nahaja na nasprotnem vogalu slovenske cerkve. Obljubil mu je del dobička, ako ne bo protestiral, ker se bo napolnilo ulico pred obema cerkvama s šotori in "štanti". Metodistični župnik pa je ponudbo zavrnil in strogo obsodil tak način za grabljenje denarja. V angleščini se besedilo, tikajoče se slovenske fare, glasi:

"... Under date of Sept. 21, 1923 we received information regarding a carnival at W. 22nd and S. Lincoln Streets. This carnival was held in Lincoln Street and according to reliable information, between 22nd St. and 22nd Place the carnival filled the street with tents, etc., so that an auto could not have been driven thru the street, except upon the sidewalks.

This carnival was held, as we are informed, under the auspices of a Catholic church in that neighborhood and the usual gambling which has been common in these carnivals was in operation.

On Saturday, Sept. 22, I went to this neighborhood and found that the carnival had been over about a week. Opposite the Catholic church, which was on the N. E. corner of 22nd Place and Lincoln Street is the Lincoln St. Methodist church, and the Pastor, Rev. Wm. J. Schuerman, informed me that the head man running this carnival gave him a veiled offer of a percentage of the profits if he would not protest against the carnival. Pastor Schuerman declined their proposition and gave the man a very strong denunciation of his allowing gambling at the carnival."

Socialistični kandidatje v San Franciscu.

Socialistična stranka v San Francisku je postavila za občinske volitve sledeče kandidate:

Heyman Slikerman za župana.

Za *supervisorje*:

Thomas E. Feeley, Isabela C. King, Max Seiler.

Volitve se vrše 6. novembra.

DETROITSKIM SODRUGOM.

Seje slov. socialističnega kluba št. 114 JSZ., se vrše vsako četrto nedeljo v mesecu v Hrvatskem Domu, 1329—31 Kirby Ave., ob 9. uri dopoldne. — Na dnevnem redu so vedno važne stvari, ki se morajo rešiti. Udeležuje se teh sej polnoštevilno in pripeljite seboj svoje prijatelje. — Učvrščujmo našo postojanko s tem, da ji pridobivamo novih članov. — *Organizator.*

“Odgovor Proletarčevim papigam”.

To je naslov “članku” v “D. S.” z dne 10. oktobra. Razkritje o zakulisnem nakupu “S.” primerjata duhovita urednika “kruljenju razjarnjenega ščetinarja pri Proletarcu, ki se boji za svoje korito.”

Potem preideta polagoma na pojasnjevanje o nakupu “S.” od prejšnjega lastnika, ki se med drugim glasi:

“Kot znano Delavsko Slovenijo je kupila Jug. sekcija Delavske stranke od prejšnjega lastnika za \$3,000. Še predno je stranka vprašala prejšnjega lastnika za pogoje sta prišla dva zasebna kupca in hotela list kupiti. Zahvaliti se je edino le takratnemu in sedanjemu uredniku, da je list prišel iz privatnih rok v roke Delavske stranke. Proletarec je pograbil trditev bivšega urednika Radnika, Cvetkova in kakor *opica* pričel trobiti, da je list bil preplačan to je, da bi se ga moglo kupiti za veliko manjšo vsoto. To je bilo mogoče le po konjski logiki Proletarčevih pisarjev. Prejšnji lastnik je imel tri kupce in sicer dva zasebna in Jug. sekcijo Delavske stranke. In če je stranka dala \$3,000 za list ona je to napravila zaradi tega, da z ene strani zmanjša število reakcionarnih časopisov in na drugi strani, da pripomore slovenskemu delavstvu, da zve za resnico in spozna svoj položaj. Lastnik ni bil tako neumen, da bi list dal za manjšo svoto, ko so mu isto ponujali privatni kupci

“To je naš jasen odgovor . . . in ponavljamo . . . da bomo še nadalje iznašali smeti iz smetišča, ki se mu pravi druga internacionala”

Pometaška služba je ravno tako potrebna kakor vsak drugi potreben poklic. Zato vzemimo metlico, pa malo prebrskajmo ta odgovor. Našli bomo nekaj, kar bo mogoče marsikoga zanimalo.

Značilno je n. pr. priznanje, da so za Slovenijo v resnici plačali \$3,000 zato, ker sta mu dva privatna kupca ponujala isto vsoto. To se pravi, list ni bil niti od daleč toliko vreden, ampak DVA DRUGA sta ponujala zanj toliko, pa smo še mi dali toliko.

Prečitajte še enkrat zelo pazno tale stavek:

“Zahvaliti se je edino le takratnemu in sedanjemu uredniku, da je list prišel iz privatnih rok v roke Delavske stranke . . .”

Ker imamo, kakor trdita urednika Slovenije, “konjsko logiko,” bomo z logiko, kakoršno nam je do bri bog dal, brskali še malo. Na primer, vi priznavate da je bila Slovenija reakcionaren list. Evo, kako ste to priznali, zato ker znate biti “logični”:

“In če je stranka dala \$3,000 za list ona je to napravila zaradi tega, da z ene strani zmanjša število REAKCIONARNIH časopisov . . .”

Torej je imel Cvetkov vendar prav, ko je dejal, da je bila Slovenija buržvazen list. Vi ste šli še malo dalj, pa priznali, da je bila *reakcionaren list*.

Ako pogledate nekaj vrstic nazaj, boste našli priznanje,

da je urejeval ta reakcionaren list sedanji urednik “D. S.”

In če je bil list reakcionarno urejevan, je bil tudi

urednik reakcionaren. Ali se vama ne zdi, da je zelo nerodno zagovarjata tisto kupčijo.

Brskajmo dalje.

V prej citiranem odgovoru priznavata,

da lastnik ni bil tako neumen, da bi dal za manjšo vsoto, ko so mu isto ponujali privatni kupci.”

To je seveda busineško pravilo.

Toda človek je radoveden. Lahko se n. pr. domni, da lastnik izve za kupca, ki je pripravljen blago resnici kupiti. Ne bi ga pa rad dal poceni. In če je mogoče, da si poišče kupca, ki mu ponuja toliko toliko. Ker pa ima tebe rajši, ti bo dal blago za nižjo ceno. Ko bi te ne imel rad in ti ne želel vse dobro, ga prodal prav gotovo prvemu kupcu. Vi veste, da to zelo star način kupčevanja, da ne rečemo nič. Agent vam ponuja hišo, katero bi čisto lahko prodal (tako trdi sam) nekemu drugemu, ampak jo želi dati edino vam. Agent ponuja delnice. Silno radi jih pokupile banke, ampak bankirjem jih ne proker hoče vam dati priložnost!

Mi ne rečemo, da je Mr. Veranič kupčeval po tem pravilu in da je Mr. F. Novak igral vlogo agenta. Če pa se odvrne sum, bi bilo dobro tole kupčijo nam malo bolj pojasniti.

List ne dela dobička. To priznajo. Kak interes imeli privatni kupci dati \$3,000 za časopis, ki se ne izplačuje? Čemu naj jim bo? Tudi to naj se pojasni. Pustite za nekaj časa smetišče druge internacionala pri miru, pa po vaši lastni logiki, nerodna kakor, opišite to afero, ki bi morda nikdar ne prišla v javnost, da ni slučajno Teodor Cvetkov zapustil uničništvo “Radnika” in razkrinkal zakulismo kupčije.

Povrnimo se še malo k stvari.

Sedanji in prejšnji urednik je, kakor že rečeno priznal, da je bila Slovenija reakcionaren list. Mi vemo, ker bi drugače ne agitirala za republikanski kandidate in ne priobčevala plačanih člankov pro socializmu, niti ne bi bila glasilo katoliških organizacij, ki jo še sedaj podpirajo.

Sedaj si pa predstavite tole sliko:

Prejšnji lastnik proda tudi tiskarno, ki jo je no da kupil “prejšnji in sedanji” urednik preje reakcionarnega, sedaj radikalnega lista, in odide v stari kraj. Sedanji radikalni urednik prejšnjega reakcionarnega lista je pisal (ali pa je pisal “odbor”) prejšnjemu lastniku sedanjega radikalnega lista, naj dobi v starem kraju kakega urednika za bivši reakcionaren list. Bivši lastnik sedanjega radikalnega lista je vprašal v domovini več oseb, če bi hotele sprejeti službo pri bivšem reakcionarnem listu, katerega je po posredovanju “prejšnjega in sedanjega urednika” prodal “za isto vsoto, kakor so mu jo ponujali privatni kupci.”

Na kratko.

Veranič, prejšnji gospodar Slovenije, je molčeval okoli “komunističnih” šribarjev v starem kraju naj se gredo v Ameriko tepsti s “Proletarcem”. Pato po dogovoru. To je seveda zelo “revolucionarno” v prejšnjega lastnika reakcionarnega lista.

Gospodje, ki menjajo prepričanje kakor piha bovičjski veter, naj bodo previdnejši v polemikah. Glejte, kako bijete samega sebe! Kako nerodna namenoma ste priznali nekaj kar niste nikdar mogli priznati. Ampak poglavja ni še konec!

Delavsko gibanje v Jugoslaviji.

V dnevih 21.—23. septembra t. l. se je vršil v Belgradu kongres Socialistične stranke Jugoslavije, kateremu se je udeležilo 97 delegatov, zastopajoči 74 organizacij. Centralno glasilo "Radničke Novine" (Belgrad) preneha izhajati radi gmotnih težkoč, oziroma združiti z listom "Slobodna Riječ" (Zagreb), ki bo od zdaj centralno glasilo stranke.

Na Slovenije je bila na kongresu zastopana pokrajinska organizacija, ki se je reorganizirala dne 12. avgusta t. l. v Celju. Takozvana Bernotova skupina, katere glasilo je "Naprej" in "Vorwaerts", je tudi poslala dva delegata, ki pa nista bila priznana. Kongres pa je zaključil, da ima Bernotova skupina prosto pot priključiti se skupni stranki kadar hoče.

Socialistična pokrajinska organizacija za Slovenijo je pričela izdajati svoje glasilo tednik "Socialist".

"Naprej", ki izhaja sedaj v Krškem, ne soglašajo s tekmo strankinega kongresa v Belgradu in izjavlja, da bo njegova skupina ostala samostojna in iskala priznanje pri Socialistični delavski Internacionali. Slovenija ima sedaj dve socialistični stranki.

V sredi novembra se bo v Belgradu vršil zbor samostojne radniške partije Jugoslavije, katere slovensko glasilo je ljubljanski "Glas Svobode". Ta stranka se je organizirala iz komunističnih vrst. Politično je taka, ker je vlada udušila prejšnji komunistični val s pomočjo "obznane", ki je nekak zakon za "zaščito države", podoben našim zakonom proti "kriminalnemu sindikalizmu".

Demagogije je tudi v jugoslovanskem delavskem gibanju veliko — za proletariat v Jugoslaviji vsekakor mnogo preveč.

To jesen se vrše v raznih jugoslovanskih mestih boje različnih unij, ki so radi frakcijskih bojev zelo nevarne.

Stavka premogarjev Trboveljske premogokopne družbe je bila zadržana in premogarji so se po večdnevnem boju vrnili na delo. V stavki je bilo prizadetih okoli 10.000 premogarjev.

Dne 30. septembra se je vršila v Sarajevu konferenca delavskih strokovnih unij Bosne in Hercegovine.

Propalost "munšajnerskih" urednikov.

Glavni urednik "Radnika" ni zdrav, ako se vsaj enkrat na teden ne znoši nad "žutim" Proletarcem. Poročilo z dne 11. oktobra prinaša poročilo, v katerem se pravi, kako je ogrski socialdemokratski poslanec Pejer zahteval od vlade, naj prične nastopati proti tajnim organizacijam na desnici in levici. Pejer je baje tudi ugovarjal ogrski vladi, da protežira ogrske tajne komunistične organizacije v njihovem delovanju proti socialističnim organizacijam in delavskim unijam. Po besedah "Radnika" je Pejer prinesel pred zbornico dokazila za svojo obdolžitve.

Nato je "glavni" urednik napisal sledeči kome-

"Gornji članek prinašamo z izrecnim namenom, da lopnemo po žoltemu Proletarcu . . . ki je zadnje čase postal . . . informer justičnega departamenta in se predal v službo Burnsu . . ."

To je smisel tega "lopanja po žutem Proletarcu." Razume se, da je poleg še ducat psov, ki so našim čitateljem znane že iz prejšnjih citatov.

"Proletarec" razkriva korupcijo v jugoslovanski sekciji W. P., in zato ga je "glavni" urednik nazval za informerja Burnsove agenture.

Ampak, saj je komaj pol leta tega, ko se je v vsem ameriškem časopisju pisalo in na sodiščih razkrivalo, kako je vaša organizacija preprežena s špijoni in provokatorji! Ako bi se moglo danes vsem članom vaše stranke pogledati v dušo, bi pronašli, da je velik del vslužbenec tajne službe justičnega departamenta v vaši stranki. Nič manj jih nimajo privatne kapitalistične detektivske agencije.

Poglavarji "Radnika" in "D. Slovenije" so danes Fišer, Mikalački in Jurić.

Fišer pride pred poroto, ker je obdolžen, da je imel svoječasno v McKees Rocks, Pa., igralnico za denar, "pool room," žganjarno in "zatočišče pofarbanih punc", z drugimi besedami, bordel. Nadalje so ga obtožili člani njegove organizacije, da je bil zmerom delomržen človek in je, ko je šel iz omenjenega businessa, igral barabo po naseblinah. Kadar mu je nanesla prilika, je kuhal "munšajn" in se preživljal s to "trgovino".

Proti Juriću so izdelane obtožbe radi netočnih računov v detroitski organizaciji.

Dopisniki v "Novem Svijetu", ki ga urejmeta Cvetkov in Kutuzović, jadikujejo nad korupcijo, ki so jo uvedli ti veliki zaščitniki "revolucije".

V njihovih vrstah se pripravlja "buna". Ta sveta trojica bo dobila prej ali slej plačilo, ki ga je vredna. Pred par leti je bil njen poglavar še v taboru buržvazije in napadal delavsko gibanje, pri tem pa živel na račun jeklarskih delavcev v predmestju Pittsburga.

Vse to so obtožbe, ki so jih naperili proti njemu člani njegove sekcije, ne mi.

Taki propadli karakterji napadajo Proletarca, nevedoč, da mu ne morejo škoditi.

Ako se kdo izmed njihovih članov opogumi ugovarjati Radnikovi trojici, ga izključi! Vsaka kritika jim je "kontrarevolucionaren čin". Ob vsaki priložnosti se Fišer in njegovi pajdaši primerjajo vedite-ljem sovjetske Rusije! Uboga Rusija, kake ljudi si dobila za svoje zagovornike!

Na obdolžitve v "Novem Svijetu" odgovarja sveta Radnikova trojica z napadi, toda o korupciji v uradu molči. O mešetarjenju z denarjem, ki so ga vrgli proč za "D. S." v Milwaukee, molče ko grob.

Ako ne bi bilo toliko hrvatskega delavstva zavedenega v fanatizem, bi takim kreaturam ne bilo mogoče sedeti v uradu poštene delavske organizacije. Ampak v fanatičnem razpoloženju nahajajoče se članstvo misli, da komunist ne more biti lump ampak samo angel.

Zoti bi moral postati pred dvema leti komunist, pa bi mu Fišerji ne mogli prevzeti posla varati hrvatsko delavstvo.

Kaj pravita na obtožbe proti svojim poglavarjem gospoda Novaka v Milwaukee?

Ali sta ponosna na tako tovaršijo?

(Opomba. — Za vse te obdolžitve proti "Radnikovi" provokatorski trojici glej "Novi Svijet" z dne 15. oktobra 1923, stran 5, 6, 7 in 8.)

Novi odbor Ameriške Delavske Federacije.

Odbor Ameriške Delavske Federacije (American Federation of Labor) se voli vsako leto na konvenciji. Zadnja se je vršila prva dva tedna v oktobru v Portlandu, Oregon. Novi odbor federacije pravzaprav ni nov, ker je bil prejšnji (razun malih izjem) ponovno izvoljen. Samuel Gompers je bil izvoljen za predsednika brez opozicije. On je predsednik Federacije že od leta 1882. Poleg predsednika tvori glavni odbor federacije še kopa podpredsednikov, tajnik in blagajnik. Podpredsedniki, izvoljeni na portlandski konvenciji, so: James Duncan, Quincy, Mass.; Joseph F. Valentine, Cincinnati, O.; Frank Duffy, Indianapolis, Ind.; William Green, Indianapolis, Ind.; T. A. Rickert, Chicago; Jacob Fisher, Indianapolis; Mathew Wool, Chicago; Martin F. Ryan, Kansas City. — Frank Morrison (Washington, D. C.) je bil ponovno izvoljen za tajnika. Daniel J. Tobin iz Indianapolisa je bil izvoljen za blagajnika. Radikalcev ni v tem odboru.



Občinske volitve v Češko-slovaški.

Občinske volitve na Češkoslovaškem so se vršile v nedeljo 16. sept. V celoti je bilo 15 kandidatnih list, med katerimi je bilo 5 delavskih.

Rezultat volitev v Pragi je bil sledeč: narodni socialisti 81.770 glasov (22 mandatov), komunisti 67.090 glasov (19), napredni socialisti 3806 glasov (1), češkoslovaški social-demokrati 33.460 glasov (9), hišni posestniki 4870 (1), češkoslovaški narodni demokrati 86.761 (23), židje 8551 (2), nemški socialdemokrati 2085 (—), socialistična zveza (enotna fronta) 3752 (1), gažisti 7419 (2), nemški politični delavski blok 13.543 (4), konsumenti in najemniki 5323 (1) češkoslovaška ljudska stranka (klerikalci) 22.958 (6), obrtniki in srednji sloji 24.325 (7), republikanci (zenjoradniki) 5716 (2). V cetoti so dobile v Pragi delavske skupine (vse skupaj) 58 mandatov, meščanske stranke pa 52.

Po ostalem češkem je socialdemokratska stranka izšla iz volilnega boja kot druga najjačja stranka. Mnogo večjih občin je v njenih rokah. V drugih predstavlja močno manjšino.



Delavec, ki ima v tovarni, v jami, v plavžu, kjer že dela, dannadan izkušnjo, da je med njegovimi potrebami in kapitalističnimi zahtevami nepremostljivo brezno, ne more verjeti v vzajemnost kapitalističnih in delavskih interesov v politiki. Če se mora kruto bojevati za vsak cent plače in ne more nobene minute prostosti pridobiti brez trdega boja, mu mora biti razumljivo, da kapitalisti ne bodo delali zakonov njemu v prid in sebi v škodo. Zato mora sodelovati, da dobi delavstvo politično moč; le tedaj si bo lahko delalo resnično delavske zakone.



SLOVENSKEMU DELAVSTVU V HERMINIE, PA.

Socialistični klub št. 69, JSZ., zboruje vsako tretjo nedeljo v mesecu ob 6. popoldne v dvorani društva Prostomisleci, št. 87, SNPJ. — Rojaki, pristopajte v naše vrste! — Anton Zornik, Box 202, Herminie, Pa.

DRUŠTVO SLAVIJA,

št. 1, S. N. P. J., v Chicagi, Ill.,

obhaja

v nedeljo 21. oktobra

SLAVNOST DVAJSETLETNICE OBSTANKA

v dvorani

PILSEN SOKOL

1814 S. Ashland Ave.,

blizu 18. ceste.

Pričetek programa ob 2. popoldne,
po končanem programu
ples in prosta zabava.

Vstopnina 50c.

PROGRAM SLAVNOSTI:

1. Marseljeza, igra godba;
2. Otvoritveni govor, Frank Alesh;
3. Nastop in govori ustanoviteljev društva Slavija;
4. Pevski zbor Sava poje J. Aljažev "Občutki";
5. Deklamacija * * *
6. Govori V. Cainkar, predsednik SNPJ.
7. Govori zastopnikov slovenskih organizacij;
8. Igra godba;
9. Zaključni govor.

PROSTA ZABAVA IN PLES.

Pripravljalni odbor društva Slavije zagotavlja občinstvo, da bo z našo priredbo popolnoma zadovoljno; udeležite se je v obilnem številu in se razvedrite v krogu članstva enega izmed najstarejših slovenskih društev v Chicagi in v enem prvih društev SNPJ.—Pripravljalni odbor.

Spomnite se generala Shermana.

Malenkostne bolezni večkrat vodijo do zelo resnih posledic. Spomnite se slučaja slavnega generala zvezne vojske W. T. Shermana. On je rekel: "Nekega večera se bom vrnil domov iz gledališča in na potu se mi prehladil. Bolehal bom dva ali tri dni in potem vsega konec." In tako se je zgodilo. V teh prvih dneh jeseni slišite vsepovsod kašljanje, v uradih, gledališčih, dvoranah, na vlakn in v mnogih slučajih sledi temu kašljanju pljučnica, ako ljudje zanemarijo prehlad. Trinerjev Cough Sedative je izvrstno zdravilo proti prehlajenju in kašlju; nanj se lahko zanesete in izognete nevarnosti resnih posledic. Potrebno je tudi, da pijete Trinerjevo zdravilno grenko vino, ki stimulira črevesje do normalnega delovanja, ojači žilne krvne delce in vam daje potrebno rezistenčno moč v teh dnevih, ko se sezona preminja in ko vsak lahko postane žrtev bolezni. Zdravila in preparacije Triner Company-je, Chicago, Ill., so vedno zanesljive. Vprašajte vašega lekarnarja ali trgovca z zdravili —

ان كان

SODRUGI V ILLINOISU — ne pozabite naročiti poleg Proletarca tudi za "CHICAGO SOCIALIST", glasilo socialistične stranke v Illinoisu. Naročnina: \$1.50 za celo leto, \$1 za en mesec. Naslov: Chicago Socialist, 1501 Warren Ave., Chicago, Ill.

SODRUGOM V CLEVELANDU.

Seje socialističnega kluba št. 27. se vrše vsake drugo nedeljo v mesecu ob 9:30 dopoldne. v klubovih prostorih v Slov. nar. domu. Dolžnost vsakega sodruga je, da redno prihaja k sejam. — Tiste, ki simpatizirajo s socialističnim gibanjem, pa še niso pri soci stranki, vabimo, naj pristopijo v naš klub in tako pomagajo pri delu za osvoboditev proletariata. Prva naloga delavca je, da postane razredno zaveden. Pri tem pa vpoaštevajmo geslo: "V organizaciji je moč."

VICTOR NAVINSHEK

331 GREEVE STREET, CONEMAUGH, PA.

Trgovina raznih društvenih potrebščin kot regalij, prekoračnic, znakov, kap, uniform, itd.

Moja posebnost je izdelovanje lepih svilenih zastav, bodisi slovenskih, hrvatskih ali ameriških, po zelo zmernih cenah.

V zalogi imam veliko izbero raznih godbenih instrumentov vseh vrst. Velika zaloga finih COLUMBIA GRAFONOL od \$30 do \$250 in slovenskih ter hrvatskih rekordov.

Moje geslo je:

Zmerne cene in točna postrežba.

Pišite po moj veliki cenik.

Naročila pošiljam v vse kraje Združenih držav. Za obilna naročila se topla priporočam.

Prečitajte naš cenik knjig,

priobčen v tej izdaji. Velika izbira novih knjig, katere smo prejeli pred nekaj dnevi iz Slovenije.

**Največja zaloga
boljših književnih
del.**

LOUIS KVEDER

(200 Walsh Blag.)

**434 Diamond St.,
PITTSBURGH, PA.**

Izdelujem pooblastila, kupne in darovalne pogodbe, testamentne in vsa v notarski posel spadajoča dela.

ŠTEDLJIVI LJUDJE

vlagajo redno in investirajo razumno v

KASPAR STATE BANKI

največji jugoslovanski
banki v Zed. državah

1900 Blue Island Avenue
in vogal 19. ceste.

CHICAGO, ILLINOIS.

Kapital in prebitek

\$ 1,250,000.00



Pod vladnim in državnim nadzorstvom in Chicago Clearing House Ass'n.

Prodajamo parobrodne listke za vse prekomorske črte v Jugoslavijo in nazaj. Izdelujemo svedočbe (affidavits) za naseljence ter pošiljamo denar v staro domovino najhitreje in najceneje.

CENIK KJIG.

Nadaljevanje z 2. strani.

ZNANSTVENE RAZPRAVE, POLITIČNI IN GOSPODARSKO SOCIALNI SPISI, UČNE IN DRUGE KNJIGE IN BROŠURE.		
ALI JE RELIGIJA PRENEHALA FUNKCIONIRATI? Debata	20	
ANGLESKO-SLOVENSKI BESEDNJAK. (Dr. J. F. Kern)	5.00	
DEMOKRATIZEM IN ZENSTVO. (Alojzija Štebi)	10	
GOSPODARSKA GEOGRAFIJA. (Dr. V. Šarabon), vezana	1.25	
KATOLISKA CERKEV IN SOCIALIZEM	25	
KDO UNISUJE PROIZVAJANJE V MALEM	20	
KOMUNISTIČNI MANIFEST. (Karl Marks in Friderik Engels)	20	
KRATKA SRBSKA GRAMATIKA. (Dr. Josip Mencej)	25	
KRATKA ZGODOVINA SLOVENCEV, HRVATOV IN SRBOV. (Matija Pirc)	40	
o KONSUMNIH DRUŠTVIH	10	
o KULTURNEM POMENU SLOVENSKE REFORMACIJE. (Dr. I. Prijatelj), broširana	40	
POGLED V NOVI SVET	10	
POLITIČNO ŽIVLJENJE SLOVENCEV, od 4. jan. 1797, do 6. jan. 1919 leta, (Dr. Dragotin Lončar), vezana	90	
PSIHICNE MOTNJE NA ALKOHOLSKI PODLAGI. (Ivan Robida, vezana	1.15	
RAZVOJ SOCIALIZMA od utopije do znanosti, (Friderik Engels, prevel M. Žagar)	35	
REFORMACIJA IN SOC. BOJI SLOV. KMETOV, (Abdita) broširana	45	
SLOVENSKO-ANGLESKA SLOVNICA, izdala SNPJ., 364 strani, vezana v platno	2.00	
SMERNICE NOVEGA ŽIVLJENJA. (Dr. K. Osvald), broširana	50	
SPOL-LJUBEZEN-MATERINSTVO. (Prof. dr. Z. Zahor), trda vezba	40	
SERBSKA POETNICA. (J. T.)	50	
SPRETNA KUJARICA, broširana, \$1.00, vezana	1.25	
SVETOVNA VOJNA IN ODGOVORNOST SOCIALIZMA. E. K.), broširana	50	
USTAVA, ruske socialistične fed. sovjetske republike	10	
VABONA KUJARICA. (Marija Remec), vezana	1.00	
V NOVO DEZELO. (E. K.) broširana	25	
VOLJA IN DEJANJE, (psihološka analiza)	25	
ŠADRUŠNA PRODAJALNA ALI KONSUM	10	
ZAKON BIOGENEZIJE. (J. Howard Moore, prevel I. M.)	1.50	
ZA STARO PRAVDO. (Fran Erjavec)	50	
ZBIRKA RUDARSKIH IN FUZINSKIH IZRAZOV, (J. Boz-laj)	30	
ZDRAVJE, zdravstvena revija za pouk o zdravstvu in zdravljenju, letnik 1921, broširana \$1., trdo vezana	1.50	
ZDRAVJE, jan., feb., mare, april in majaška izdaja letnika 1923, vsaka po	10	
ZGODOVINA SOCIALIZMA V SRBIJI (Fran Erjavec)	25	
ZGODOVINA SRBOV, HEVATOV IN SLOVENCEV, (Ant. Melik) trije zvezki, broširani, I. zv. 85c; II. zv. 75c; III. zv. 65c. Vsi trije zvezki 541 str.	2.25	
RAZNO.		
AMERIŠKI DRUŽINSKI KOLEDAR, letnik 1916, vezan	40	
letnik 1917, vezan	50	
letnik 1919, vezan	50	
letnik 1920, vezan	65	
letnik 1921, broširan	50	
letnik 1922, vezan	75	
letnik 1923, broširan	50	
letnik 1923, vezan	75	
CANKARJEVA SLIKA na dopisnicah, 2 za 5c.		
(Imamo jih dvojne vrste.)		
DEMOKRACIJA, (Cankarjeva številka)	10	
KRES, revija, I. 1922, št. 9-10	25	
KRES, revija, I. 1922, št. 11-12	25	
KRES, kulturni mesečnik, I. 1923, št. 2-3-4	40	
NAJNOVEJSE INFORMACIJE O DOBAVI DRŽAVLJANŠVA ZEDINJENIH DRŽAV	40	
O ZDRAVSTVENIH NALOGAH SOC. ZAVAROVANJA, (Dr. Demet. Bleiweis-Trsteniški)	10	
PROLETAREC, vezani letniki, 1919, 1921 in 1923, vsaki	5.00	
RDEČI PILOT, mesečnik pre-vratne mladine za duhovno revolucijo, prva in druga številka	05	
TRIJE LABODJE, ilustrirana revija	25	
ANGLEŠKE KNJIGE.		
ANARCHISM AND SOCIALISM, (Geo. Plechanoff), vezana	60	
ANCIENT LOWLY, (C. Osborne Ward) dve knjige, 1313 strani, vezane	5.00	
ANCIENT SOCIETY, (Lewis H. Morgan), vezana	1.50	
BRASS CHECK, (Upton Sinclair). Slika korumpiranosti kapitalističnega žurnalizma, vezana	1.20	
"DEBS, HIS AUTHORIZED LIFE AND LETTERS". (David Karsner), vezano v platno	1.20	
END OF THE WORLD, (Dr. M. Wilhelm Meyer), vezana	60	
EVOLUTION OF MAN, (Wilhelm Bölsche), vezana	60	
EVOLUTION OF PROPERTY, (Paul Lafargue), vezana	60	
IOD AND MY NEIGHBOR, (Robert Blatchford), vezana	1.25	
GOOSE-STEP, (Upton Sinclair). Studija ameriškega visokošolstva nad katerim imajo kontrolo privatni interesi, vezana	1.25	
IMPERIAL WASHINGTON, (R. F. Pettigrew), knjiga, ki opisuje prehodno dobo iz demokracije v denarni imperializem v Zd. državah, 441 strani, trda vezba	1.25	
JUNGLE, (Upton Sinclair) pe-vest iz čičaških klavnic	1.25	
KARL MARX, biographical memoirs, (Wilhelm Liebknecht), vezana	5	
KING COAL, (Upton Sinclair), povest iz zadnjega štrajka (1913) coloradskih premogarjev, trda vezba	1.25	
LAW OF BIOGENESIS, (J. Howard Moore), vezana	5	
LIFE AND DEATH, (Dr. E. Teichmann), vezana	5	
OUTLINE OF HISTORY, (H. G. Wells), vezana, 1171 strani	1.25	
PHYSICIAN IN THE HOUSE, (J. H. Greer, D. D.) Domači zdravnik, vezana	1.25	
REPUBLIC OF PLATO, vezana	1.25	
RIGHT TO BE LAZY, (Paul Lafargue), vezana	5	
ROBERTS RULES OF ORDER, vezana	1.25	
SAVAGE SURVIVALS, (J. Howard Moore), vezana	1.25	
SCIENCE AND REVOLUTION, Ernest Unterman, vezana	5	
SOCIAL REVOLUTION, (Karl Kautsky), vezana	5	
STRUGGLE BETWEEN SCIENCE AND SUPERSTITION, (A. M. Lewis), vezana	5	
THEY CALL ME CARPENTER, (Upton Sinclair), trda vezba	1.25	
THE CRY FOR JUSTICE, (Upton Sinclair) vezana	1.25	
THE DREAM OF DEBS, (Jack London)	5	
THE PROFITS OF RELIGION. Razprava o izrabljanju ver in privatne interese	1.25	
THROUGH THE RUSSIAN REVOLUTION, (Albert Blye Williams), s slikami, 311 strani, vezana v platno	1.25	
100%. (Upton Sinclair). Povest patrijota	1.25	
VITAL PROBLEMS IN SOCIAL EVOLUTION, (A. M. Lewis), vezana	5	
THOUGHTS OF A FOOL, (Evelyn Gladys), vezana	1.25	
Naročilom priložite postal ali pre-son money order, ček ali gotovo. Za manjša naročila lahke pošiljati poštne znamke.		
Vse knjige pošiljamo poštne pre-eto. Klubom in čitalnicam, pa in večjih naročilih liberalen popust.		
Vsa naročila naslovite na:		
PROLETAREC		
3639 W. 26th Street		
Chicago, Ill.		